

נעמה ריבה

צילום: גיל אליהו

אני לחצן מצוקה לכל מי שרוצה לדבר על הרס" – אומר האמן והאדריכל אמיר תומשוב בשיחה בסטודיו שלו בעפולה. מי שיתבונן בלי היכרות מוקדמת ביצירות שלו ברשתות החברתיות או בתערוכות, יחשוב שהוא מגיב להרס העכשווי סביב. אבל תומשוב נמשך לאתרי חורבן כבר יותר משני עשורים, ועבודותיו, תלת־ממדיות ודו־ממדיות, מספרות על הווה מתמשך של הרס ועל עתיד דיסטופי: ערים שהושמדו, מרחבים שקרסו והתפוררו, בתים ורהיטים שהתפרקו.

המשך בעמ' 2

עבודת הגמר שלו באדריכלות הפכה לשיחת היום אבל **אמיר תומשוב** בחר באמנות. "הפכתי להיות האיש שחושבים עליו בזמן שהכל חרב", הוא אומר על תמונות החורבן שנשלחות אליו מרחבי העולם, ומנסה למקם את 7 באוקטובר על הרצף היצירתי

**"אני אנרכיטקט,
אמן שמתכנן הרס"**

היא שלכאורה זה לא, אבל בעצם זה גם כן, כי העבודות מתארות גם את מה שקורה שם. ההרס הוא אוניברסלי."

תומשוב נולד ב-1978 וגר בע"פולה עם זוגתו מיכל ושני ילדיהם. המשיכה שלו לאתרי חורבות הח" לה בילדותו. "תמיד אהבתי לטייל באתרים ארכיאולוגיים. תל מגידו הוא בטוח הראייה היומיומי שלי. אלו מקומות שקסמו לי. התע"ניינתי גם בסיפורים התנ"כיים על אחרית הימים. כל זה התגבר בזמן השירות הצבאי."

מה קרה אז?

"שירתי שבע שנים, הייתי מ"פ ביחידת תקשוב שמסייעת ליחידת החילוץ של פיקוד העורף ונוסעת לאתרי אסון בעולם. הייתי בטור"קיה בכמה רעידות אדמה וגם בד"לחי היום פחות צריך את היחידה הזו כי התקשורת השתנתה באופן ניכר, אבל אז הסתובבתי בהרבה מקומות שנחרבו. כן, ובמקביל ראיתי הרס גם בלבנון, וגם בעזה בכמה מבצעים, עד שהשתחררתי סופית משירות מילואים לפני כמה שנים. הספיק לי."

בין תום שירות הקבע ב-2003 ולפני שהחל לימודי ארכיטקטורה בטכניון, הוא נסע לאלסקה. "רציתי להיות במקום שבו היחס בין קרקע לבני אדם הוא הקיצוני ביותר ואין בו כמעט בניינים. הבנתי בצבא ובטיול עד כמה אנחנו יצורים שמסתמכים על ראייה אבל לא רואים כלום. אנחנו סובלים מעיוורון פסיכולוגי. רואים רק מה שעובר את המסננת הרגשית."

באלסקה הוא הגיע למקום שבו התרחשה ב-1964 רעידת האדמה השנייה בעוצמתה בהיסטוריה, 9.2 בסולם ריכטר. מוקד הרעש היה מאות קילומטר"רים מזרחית לעיר אנקורג' ובע"מק 25 ק"מ. רוב 131 האנשים שנהרגו, נספו מגלי צונאמי בא"זור מפרץ הנסיך ויליאם בדרום אלסקה. באנקורג' שמרו חלק מהעיר שנהרס כ"פארק רעידת האדמה". תומשוב נסע לשם.

"את מטיילת שם וזה אזור שמ"ראהו נשמר כמו אחרי האסון. הצ"מחייה כמובן צמחה, אבל את רואה את ההרס ואת הצניחה של הקרקע וזה מרחב מפעים."

מה בדיקת השבת?

"הבנתי שאנשים מהופנטים מהרס. זו תופעה שנחקרה. במאה ה-19 התחילו להביא כל מיני שרידי הרס ושכיות חמדה לאירופה והכניסו אותם למוז"זיאונים. התייחסו לזה כמשהו רומנטי. בעיקר אנשים מרותקים לאסון בשידור חי. לא סתם האירוע המכונן הוא 9/11, והצט"רף אליו 7 באוקטובר. אנשים בהו במגדלי התאומים נשרפים וקור"סים, ואפשר לראות שוב ושוב את הסרטונים האלו ולחכות שהם יקרו שוב. יש בנו איוו משיכה לחורבן הזה."

מגדלים בלי אופי

תומשוב הוא צייר ורשם מנעו"ריו, אבל מעולם לא למד רשמית אמנות פלסטית. בשנים שלפני לימודי האדריכלות שוטט בתערו"כות בוגרים. "הייתי הולך

עוקביו באינסטגרם מכירים את זה ושולחים אליו מרחבי העו"ר לם תמונות מהפצצות, משריפות או מרעידות אדמה. "אנשים כות"בים לי לאחר רעידת אדמה שהם חשבו עליי. מאז 7 באוקטובר במיוחד, אומרים לי שחושבים עליי. הפכתי להיות האיש שחוש"כים עליו בזמן שהכל חרב. לא בטוח שאני אוהב את התפקיד הזה שהוטל עליי."

שמות התערוכות שלו המוצ"גות כעת הן בהתאם. תערוכת היחיד בגלריה ליטבק קונסטמפ"ררי בתל אביב קרויה "שאריות של עתיד אבוד", ובה 60 יצירות שרובן מהשנים האחרונות. הוא משתתף גם בתערוכה הקבוצתית "כשהדברים מתפרקים", במו"זיאון וילפריד בקיבוץ הזורע. בתערוכה קבוצתית נוספת, "בע"קבות הצילום", שמוצגת במרכז האמנות "פרימידיה" בחיפה, הוא מציג שלושה רישומים מתוך סד"רה שמבקרת את תרבות הצריכה וקרוריה "דקה ושמונה שניות": השם מתייחס לדיווח מסוף שבוע הרווקים הסיני ב-2020 והעבו"רות מתארות חורבות של מבני מסחר ושירות, ששלטיהם המוארים קרסו לקרקע באירוע אקלימי כלשהו. "באותו סופ"ש אחד מאתרי המכירות הסיניים סלק מיליארד דולר תוך דקה ושמונה שניות מרגע פתיחת הסיילים. אנחנו מסרבים לראות את הנוק הסביבתי וההיקפי הנר"צר גם כשאנחנו רוכשים מוצר."

אם הרעיון עוד לא הובהר — "חורבן מהדהד" היה שם התערוכה שתומשוב הציג במהלך 2024 בג"לריה אפטר-ברר במעלות. באותה שנה הוא השתתף גם בתערוכה קבוצתית במוזיאון אגם בראשון לציון. השנה הוא ישתתף בתערו"כה קבוצתית במוזיאון תל אביב, שאף רכש לפני כמה חודשים רי"שום שלו משנת 2020, "חלל: אפס מו"5", חלק מהסדרה "חלל אפס". בהודעה לעיתונות שפירסם המו"זיאון נכתב כי היצירה "מהדהדת את האסון והשבר שעדיין מתרח"שים". ברישום נראה קטע ממבנה מגורים שקירותיו קרסו, לבנים וחוטבי ברזל משתלשלים בו מהת"קרה ומהרצפה ובחלקו התחתון מצבור של פסולת.

הצופה עלול לחשוב שזה תי"עוד מעוזה, הוא אומר, אבל "חלל אפס" היא סדרה שמנתקת את האירועים מהמקום. כל פריים ברישומים המדויקים להפליא שלו נלקח מלוקיישנים בהווה ובעבר — מברלין, מחומס בסו"ריה, מרוסיה ועוד — אבל הם נראים מתאימים לכל מקום. הת"שובה למי ששאלו אם זה מעוזה

אמיר תומשוב, "חלל: אפס מספר 5", 2020. הרישום שנרכש על ידי מוזיאון תל אביב

מגדלים של מ"מ"דים שיישאר אחרי שכל המעטפת והקירות יקרו. וגם על השיכונים אני מת. הלכתי לשיכונים בגלזו וגם לש"כונות ניאו נאציות בברלין. המג"דלים החדשים זה כמו בוטוקס. אין להם אופי."

נראה כמו בורדל

עולם האמנות קיבל אותו בו"רועות פתוחות. בפרויקט הגמר שלו בלימודי האדריכלות איפשרו לו ולשותפו, שגיאר רכטר, לא לת"כנן בניין — אלא מרחב דיסטופי. התנאי היחיד היה שזה צריך להיות קשור לתל אביב. השנה היתה 2009, שנת המאה לתל אביב, וכל השנתון הקדיש עצמו לעיר. הם תכננו מרחב מפעים בע"קבות הספר "דולי סיטי" של אור"לי קסטל בלום. בנו מודלים וציירו רישומים בהשראת העיר, שהולכת וגובהת וגדלה ואז מתפרקת. "זה היה מבחינתנו מין פרה-פרודק"שיין להפקה קולנועית. עד היום הוא מלווה אותנו ומפרסמים די"מויים שלו בכל מיני ספרים."

הפרויקט זכה לכתבות רבות ובאותה שנה הפך לשיחת היום בכל מוסד אדריכלי. בהמשך הוא זכה בפרס עזריאלי לפרויקט גמר מצטיין. קסטל-בלום, שנכחה בה"גשות, אמרה שהפרויקט הוא הד"בר השני הכי טוב שקרה לה. "היא הוסיפה שהיא לא זוכרת מה היה הראשון", מחייך תומשוב.

מה היתרון שלך כאדריכל על אמנים שלמדו אמנות פלסטית? "אני לא רואה יתרון או חיסרון בהכשרתי כאדריכל. אבל יש כמה הבדלים. אני די אוטוסיידר בעי"סוקי באמנות כי למעשה לא עבר"תי הכשרה אקדמית לכך. עם זאת, זו פריזמה שניסיתי להרחיב ככל הניתן באמצעים שניתנו לי בח"ממה האקדמית. המיפויים למ"ציאות שלמדתי לעשות הקנו לי יכולת לנטרל סינדרומים כמו עיוורון פסיכולוגי, ולשאול יותר איפה אני נמצא ולא רק מה הש"עה — כדברי זור' פרק. חוץ מזה", הוא מוסיף בסרקום קל, "כאדריכל כבר צילתי עמוק לתוך עולם הייסורים כך שדי מאמינים לי

מראה הצבה: "מיצב פוסט טראומה מספר 19", 2022. במוזיאון פתח תקוה צילום: אלעד שריג

אינספור רפרנסים, הוא אומר. בין השאר הוא מושפע מהאמן האמ"ריקאי לביוס וודס, מפרדיריך דוד קספר ומהתקופה הרומנטית שבה ציירו שברי נוף ושרידיים ארכיטקטוניים.

אז אתה רומנטי. יכול להיות שנולדת בתקופה הלא נכונה?

"אולי. ראיתי מניסיונם של הרבה מורים שלי, שבעשורים קודמים היו עסוקים יותר באדרי"כלות ולא בלמקסם תוכנית כלכ"לית לנדל"ניסט. היום אדריכלים משועבדים לזה. אתה נמצא במ"רוץ הכלכלי והרוב המוחלט של האדריכלים טוחנים אוויר. הבצה שלנו קטנה ורוויה יותר ויותר הסיכוי לעשות לפני גיל 50 מב"נה מעניין, למשל מבנה ציבורי משמעותי, הוא קלוש."

אתה כן אוהב ברוטליזם וב"רישומים שלך מופיעים מבני שיכונים. במה הם שונים ממגדלים עכשוויים?

"במקדם ההזנחה שלהם. מרוב שהם מכוערים הם יפים. כשאני מסתכל על המגדלים החדשים אני חושב לעומתם על המגדלים של אנסלם קיפר (בפרויקט "שב"עת המגדלים" שלו המבנים נוצרו מבטון מזוין בתבנית של מכור לות). אלו מגדלים שנבנו מאפס, הם חזקים מאוד ונראים כמו שלד של בניינים. ככה ייראו הערים שלנו בעתיד. אני מדמיין שאלו

"אני אוהב את ההזנחה של השיכונים. מרוב שהם מכוערים הם יפים. כשאני מסתכל על המגדלים החדשים אני חושב לעומתם על המגדלים של אנסלם קיפר. ועל השיכונים אני מת. המגדלים החדשים זה כמו בוטוקס"

מיני. דברים שפוגשים רק בלימו"די אדריכלות שהם רב-תחומיים". אם היתה לך הזדמנות לע"שות דברים כמו פטר צומתור (אדריכל שווייצרי בולט שמתכנן מעט מבנים מוקפדים במיוחד)? "אני עושה בסטודיו את האמ"נות שאני שואף לעשות. אולי במ"שרד של איזה אדריכל שווייצרי היו לי אמצעים טובים יותר לכך, אבל הייתי עושה אותו דבר. אני מתכנן הרס. תהליך הבנייה הוא בעיניי אותו תהליך כמו הרס".

הפעולה האמנותית שלו כו"ללת לעתים גם מרכיבים אדריכ"ליים, חומרי בנייה כמו בלוקים שהוא עורם בערימות או רישומי גופים העשויים מבלוקים. הספ"רייה הענפה בביתו כוללת ספרי מלחמות ואדריכלות, כולל אדרי"כלות של חורבן. באמנות יש לכך

"בעשורים קודמים היו עסוקים יותר באדריכלות ולא בלמקסם תוכנית לנדל"ניסט. היום אדריכלים משועבדים לזה ורובם המוחלט טוחנים אוויר. הבצה שלנו קטנה והסיכוי לעשות לפני גיל 50 מבנה מעניין, קלוש"

לתערוכות של עיצוב מוצר, אופנה, צורפות, תקשורת חזותית. מסתובב בשנקר ובצלאל. כשהגעתי לאדרי"כלות הבנתי ששם יש לי יותר מהללמוד, למרות שאדריכלים שדיב"רתי איתם הוזהירו אותי מהמקצוע הזה. ניגשתי לבחינות בכל בתי הספר והחלטתי ללמוד בטכניון. אני גם מלמד שם כבר 13 שנה."

למדת מקצוע פרקטי למרות שהיה ברור לך שלא תתכנן בניינים? "מההתחלה הגדרתי את עצמי כאנרכיטקט. לא עניין אותי להיות האדריכל שמתחרה בשדה קרב מול הרגולטור הישראלי. תמיד עניינו אותי יותר ההיבטים ההגר"תיים של התחום. אני לא מצטער שלמדתי את זה, כי למדתי דברים שלומדים מעצבים, מהנדסים. גם היסטוריה, פסיכולוגיה ועוד כל

במזרח ובאפריקה, או אסון טבע. אם עושים זום-אין למזרח התיכון וללבנט, אנחנו חיים בטריטוריה של חורבן. תחשבי כמה ציביליזציות היו פה ונחרבו".

אתה לא יכול להגיד ש-7 באוקטובר לא הזיז לך יותר מקונפליקט בתאילנד. זה נשמע אטום.

"כמו כולם נסחפתי למערבולת של אחרי 7 באוקטובר אבל היצירייה שלי כמעט לא מגיבה באופן ישיר לאירוע. אנחנו עדיין בתוכנו. אנחנו לא מבינים אותו עדיין וכל הזמן נופלים לעוד שפל ולעוד תחתית. אבל פתאום אני מרגיש שאני נגרר לפוליטי ואני כל כך לא פוליטי".

אתה לא יכול להגיד שאתה לא פוליטי. הרס זה פוליטי.

"אני לא חרד מהמוות ולא מא-סונות. 7 באוקטובר הוכיר לנו שהקטסטרופה כל הזמן מעבר לפינה. תמיד ידעתי שהיא שם כי אני צופה בה ומסתובב בתוכה כבר שני עשורים".

בעולם וגם בארץ אומרים שמה שקורה בעזה הוא אירוע ההרס החמור ביותר במאה ה-21.

"במסגרת אירועי הטרור במאה ה-21 בהחלט עלינו פאזה. אני מדבר על שני הצדדים ועל הרס עזה. אבל יש עוד מקומות שנהרסו באופן ניכר, כמו סוריה, אפגניסטן, עיראק. ואנחנו לא יודעים מה קורה בסין או בצפון קוריאה. כמעט בכל מדינה אפריקאית נהרגים מאות אלפים מסכסוכים. זה לא מצולם באותו היקף וגם כשזה מצולם – זה אחרת.

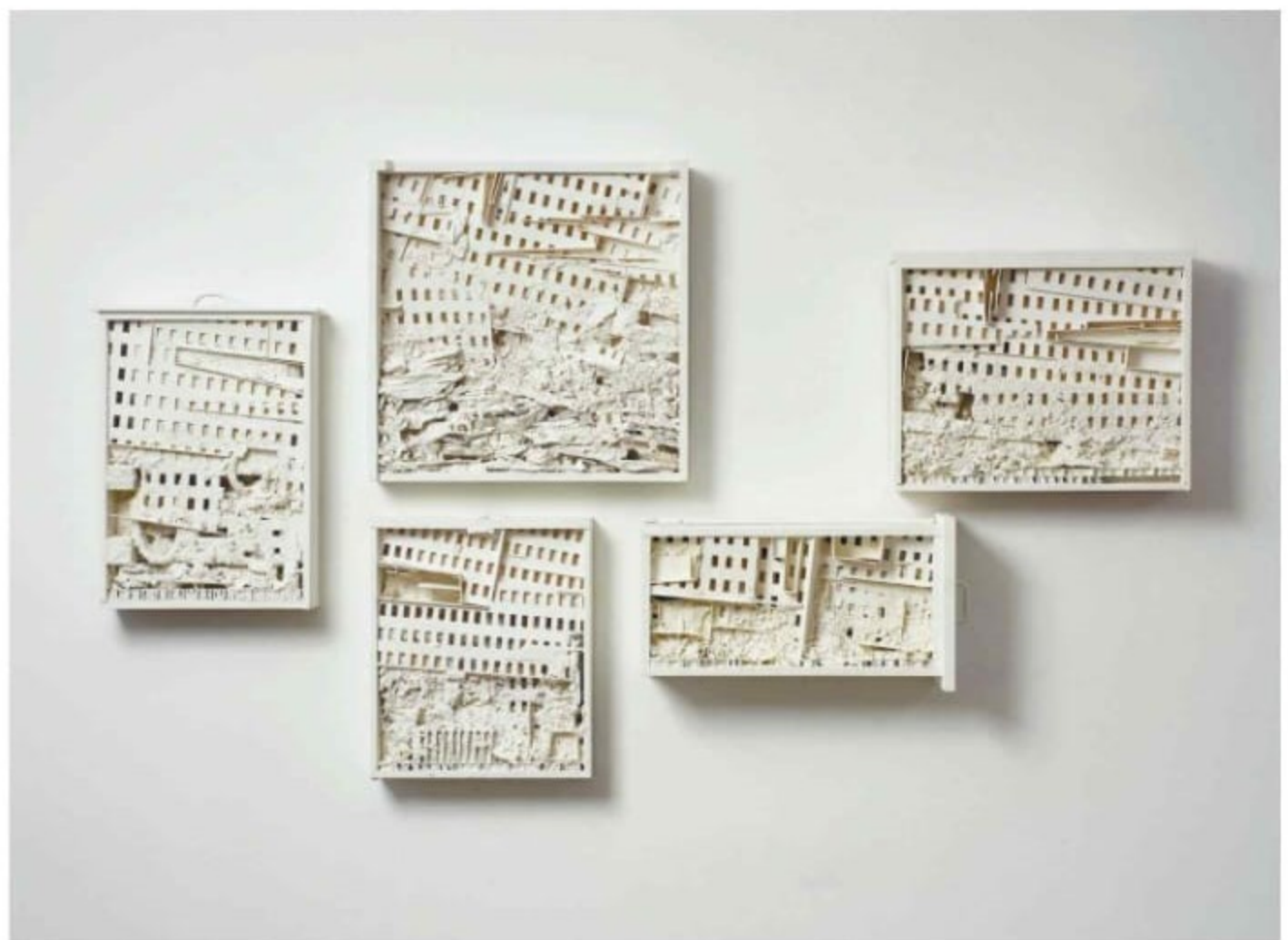
"אני לא חושב שמבחינת הקטסטרופה, אם משווים למאה ה-20, אנחנו איזו נקודת שיא. אבל מבחינת השיווק של זה והשידור במדינות – אנחנו באיזה פיק. אף אחד לא מתעניין בחצר האחורית של העולם, בקואליציות בעיראק. אבל כן מסקרן מה קורה בצנטרום הפרוליטי של העולם, ואנחנו בצנטרום מראשית ההיסטוריה".

יש מתנחלים שמאמינים שקרה נס ב-7 באוקטובר.

"לא הוכשרתי להבין את מוחם. זה לא טיעון להתווכח איתו כמו שאני לא מתווכח עם מי שמאמין באבינו שבשמים. לגבי עזה, יש מרכיב של שמחה לאיד שקיימת בוודאי בקצה הימני של המפה, הם מתרגשים מזה. כא-מור, הם מהופנטים מההרס. אבל שוב אני אומר שבלי קשר לנטייה פוליטית – יש אצל אנשים מרחבי כוב של בהייה במראות האלו, ואני מקווה שאצל רובנו זה לא מלווה בהפרעה".

בעצם אתה קצת אומר שהצטרפנו לכולם.

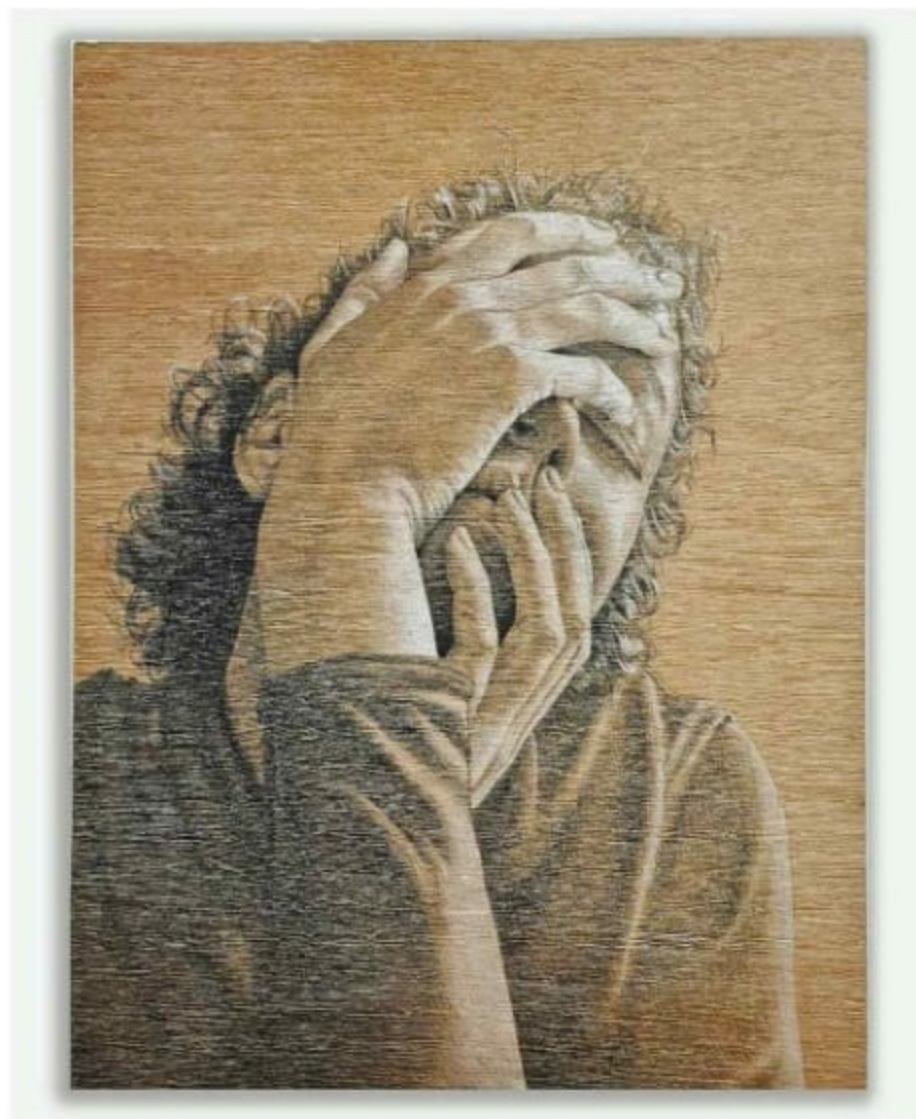
"ברירת המחדל של בני האדם היא לפתור דברים על ידי הרס קולוסאלי. הערים הגדולות נהרסו עשרות פעמים: במלחמות, בהצפות, בשריפות, במגפות, או בסתם תוכניות אדריכליות גרנדיוזיות כמו בפריז. זה לא מאפיין של יצורים כחול-לבן. ראינו את זה ביוגוסלביה, במגדלי התאומים ועכשיו כאן".

מראה הצבה מתוך התערוכה בתל אביב, "שאריות של עתיד אבוד" צילום: יובל חי

פרויקט הגמר שלו בעקבות הספר "דולי סיטי" סוקר רבות וזכה בפרס עזריאלי. אורלי קסטל בלום אמרה שזה הדבר השני הכי טוב שקרה לה. "היא הוסיפה שהיא לא זוכרת מה היה הראשון", הוא מחייך

המשיכה לחורבות החלה בילדותו. "אהבתי לטייל באתרים ארכיאולוגיים וגם התעניינתי בסיפורים התנ"כיים על אחרית הימים. כל זה התגבר בצבא, כשהייתי מ"פ ביחידה שנוסעת לאתרי אסון בעולם"

אמיר תומשוב, "ללא כותרת 2", 2024 צילום: אמיר תומשוב

אמיר תומשוב, "נשכח בשנית מספר 6", 2024

שאני אמן מיוסר למרות מיקומי בתחתית שרשרת המזון".

היבט אדריכלי נוסף בעבודותיו הוא שהן חסרות צבע: שחור, לבן, או צבע החומר, למשל עץ. "אחת הסיבות לכך שאני משאיר את האובייקטים לבנים ומנקה מהם מרכיבים גרוטסקיים, מלבד זה שאני עיוור צבעים, היא שיש משהו קליני בלבן, שמאפשר לראות את המורפולוגיה של ההרס. הרי ל-99 אחוזים מהמבנים בעולם יש אורך חיים מוגבל. אני רוצה שיסתכלו להרס בגובה העיניים".

ושלא ייבהלו ממנו?

"שיבינו את זה. שיבינו למה נהנים להסתכל עליו. אני מנקה ממנו את ההיבט האמוציאלי, קצת כמו בצילומי האוויר מעזה".

זה קצת חולני.

"כן, אבל זה טבע האדם. המלחמות וההרס אף פעם לא נפסקו".

בתערוכה הנוכחית בתל אביב הוא מציג כ-20 יצירות מהשנתיים האחרונות שבסיסן גובלנים וציורי נוף הנמכרים בשווקים תיירותיים בעולם. זו הפעם הראשונה שונה שהוא הותיר את השכבה הצבעונית ביצירתו. "אלו תמונות שעמדו להיזרק לפח ואספתי אותן. הן יצירות שמשקפות אוטופיה, אז לקחתי את הנופים הרומנטיים והקיטשיים והוספתי להם את הזוהמה העכשווית. אש-פה, חומרי בנייה, אנטנות סלולריות. ההתערבות שלי היא מראה הומוריסטית שמפגישה בין אוטופיה לדיסטופיה. ממבט ראשון מרחוק הקיר נראה כמו באיזה בורדל, אבל כשמתקרבים לכל דימוי המציאות נחשפת".

לא מבין במתנחלים

ההרס מאז 7 באוקטובר שהיה חריג לכולם הוא מבחינה מסוימת עוד יום בחייו של תומשוב. לאנשים שאומרים לו באירוניה שב"טח עכשיו הוא בפריחה, הוא ער"נה שזה לא היה חסר לו. "אפשר לזרוק בכל רגע נתון אבן על מפת העולם ולמצוא מקום שנהרס. בכל רגע נתון יש מלחמות אחרים